COSERIU RESTITUTUS

STELIAN DUMISTRĂCEL[*]

1. La împlinirea a 90 de ani de la naşterea lui Eugeniu Coşeriu, sub semnul restituirii ca evocare, dar şi ca repunere în (anumite) drepturi, ne-am propus, înaintea prezentării unui proiect editorial consacrat scrierilor privitoare la limba română ale Magistrului de la Tübingen, câteva simple rememorări care se adresează în primul rând celor care îl cunosc mai puţin pe *omul* Eugeniu Coşeriu, mai ales în raporturile cu românii şi cu moldovenii, şi, ca notă aparte, în ipostaza de savant aureolat de prestigiul mondial revenit în Ţară şi „la Baştină".

1.1. Prima dată, pe lingvistul ce se bucura de o inegalabilă reputaţie, l-am *văzut* (şi chiar, incredibil pe atunci, am schimbat cu el *câteva cuvinte*, „la o ţigară") în aprilie 1968, atunci când, la al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Romanică de la Bucureşti, a prezentat comunicarea *Le problème de l'influence du grec sur le latin vulgaire*. Cei care au fost prezenţi la această manifestare ştiinţifică nu pot uita un fapt ieşit din comun în lumea reuniunilor de acest fel (comparabil însă cu prelegerile lui Iorga evocate de G. Călinescu): sala, din clădirea Facultăţii de Drept, în care-i fusese programată comunicarea, s-a dovedit de la început neîncăpătoare faţă de numărul congresiştilor, români şi din străinătate, dornici să-l asculte; aceştia s-au regăsit, până la urmă, în aula principală (după ce se grupaseră, pasager, într-un amfiteatru, şi acesta, la rându-i, neîncăpător; o relatare a momentului şi la Sala 2007: 66).

1.2. Măcar din acel an, Eugeniu Coşeriu a devenit un veritabil pol de atracţie pentru conaţionalii ce au avut şansa de a beneficia de stagii de formare şi documentare în Germania, printre care şi semnatarul acestor rânduri. M-am bucurat şi de recomandarea Profesorului pentru obţinerea unei burse DAAD şi, în luna mai 1975, într-unul din amfiteatrele Facultăţii de „Neuphilologie" de la Universitatea de la Tübingen, i-am audiat câteva cursuri în care domeniul teoriei limbajului şi al fenomenului lingvistic romanic erau ilustrate cu fapte din istoria portughezei, având privilegiul ca, în discuţiile de după orele de

[*] Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 45–62

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

curs, să pot aprofunda teze din *La geografia lingüística*, proiectate în realităţi de istoria limbii române, cu perspective etno- şi sociolingvistice.

Continuându-mi vizita de studii în alte oraşe universitare din Germania, faptul că trecusem pe la „Cozerio” mi-a asigurat buna primire din partea unor renumiţi profesori, printre care Harri Meier, de la Bonn (ce avea să se intereseze chiar „câţi studenţi îi audiau cursul?”, amănunt care, apoi, avea să-l amuze copios pe Magistrul Coşeriu: „după ce am venit în Germania, i-am cam speriat pe nemţi!”). Şi, tot înainte de 1989, ca şi în anii următori, românii participanţi la congrese şi alte reuniuni ştiinţifice internaţionale (Napoli, 1974, München, 1993, Barcelona, 1994) erau de-a dreptul invidiaţi de ceilalţi romanişti pentru interesul şi dragostea cu care Magistrul îi aduna în jurul său pe conaţionali. Am avut, pe de altă parte, onoarea de a fi, din partea Institutului „Philippide”, autorul textului de „laudatio” prin care, în 1991, Filiala Iaşi a Academiei Române a făcut propunerea de a i se acorda titlul de „membru de onoare” al Academiei Române şi am avut îndelungate şi extrem de profitabile discuţii cu prilejul editării, în colaborare cu regretatul acad. Silviu Berejan, în 1994, a volumului *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică. Trei studii* şi, de asemenea, în legătură cu proiectarea volumului pe care îl prezentăm aici.

Una din cele mai mari satisfacţii în decursul contactelor mele cu marele savant o reprezintă acceptarea, de către Magistru, a acordării, în mai 2001, a titlului de „Doctor Honoris Causa” al Universităţii „Dunărea de Jos” din Galaţi (unde încă eram atunci profesor), urmată de desfăşurarea, în luna octombrie a aceluiaşi an, a unui colocviu omagial Coşeriu, evenimente ce au marcat activitatea filologică gălăţeană.

Am avut, aşadar, privilegiul de a mă fi bucurat de încrederea şi de a fi fost acceptat în preajma sa în mod repetat, în special începând din 1990, la numeroase manifestări ştiinţifice, din străinătate, amintite deja, din România, de la Bălţi şi Chişinău, de a-mi fi orientat proiectarea celor două volume la care m-am referit anterior şi îmi rămân de neuitat zilele petrecute în compania sa, împreună cu alţi lingvişti, din mai multe ţări, în adevăratul „turneu” ştiinţific din mai 2001, pe traseul Bălţi, Mihăileni, Chişinău, Galaţi, ultimul oraş fiind şi gazda ceremoniei de acordare a titlului la care am trimis mai sus.

2. Din preocuparea de a recupera, pentru contemporanii mai tineri, şi nu numai pentru ei, opera acestuia privitoare la limba română, începând cu primele contribuţii, la Colocviul internaţional omagial „Eugen Coşeriu – un mare lingvist contemporan”, desfăşurat la Iaşi pe data de 13 aprilie 1992 (când Magistrului i s-a conferit titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”), am susţinut comunicarea *Material lingvistic basarabean: după 50 de ani*, publicată în vol. *Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu* (Iaşi, 1992, p. 57–65) şi apoi, imediat, cu textul completat, la o rubrică intitulată chiar „Restituiri”, din „Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară” (nr. 5/1992), sub titlul *Eugen Coşeriu: întrebările şi promisiunile începutului*. Ceea ce mi-am propus atunci a fost prezentarea debutului în lingvistică al studentului ieşean din 1940, analizând articolele *Limbă şi folklor din Basarabia*, apărut în „Revista critică” (Iaşi, XIV, nr. 2–3, p. 159–173) şi, respectiv, *Material lingvistic basarabean*, în „Arhiva” (Iaşi, XLVII, p. 93–100), diferite comentarii referindu-se, de exemplu, la promisiunile pe care le reprezentau fapte abordate şi analize din cele două secţiuni ale acestui din urmă articol

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

(„Cuvinte şi forme”; „Expresii”): constatarea unei deosebite receptivităţi – nu doar de orientare didactică – şi a unei de-a dreptul surprinzătoare curiozităţi ştiinţifice, în perspectivă deja interdisciplinară, etnolingvistică, însoţite de rigurozitatea demersului analitic. Reamintesc numai câteva exemple. Ocupându-se de semantica unor cuvinte româneşti, din perspectiva unor legi generale în evoluţia vocabularului, autorul, după ce semnalează folosirea, în graiul din Mihăileni – Bălţi, a împrumutului din limba rusă *arişţant* cu sensul ‘vinovat’, face comparaţia cu evoluţia lat. *reus* ‘acuzat’, al cărui descendent din limba română este deja o... sentinţă! Tot atât de atent este urmărită biografia recentă a verbului (a) *izgoni* sau creativitatea populară în materie de nume de culori, după cum atrage atenţia înregistrarea şi comentarea unui mare număr de expresii, printre care *a îmbla în boboti*, *a avea cuvânt în faţa cuiva*, *a grăi în dodii*, *cum îi trebu’ cânilu al cincilea chicior*, *cât îi lumea şi pământu* etc. Informaţii şi comentarii deosebit de importante găsim în articolele studentului Eugeniu Coşeriu cu privire la un obicei (şi) al celor din satul său natal, acela de a-şi apostrofa consătenii prin „cuplete” sarcastice având ca obiect cele mai obişnuite nume de botez, o manifestare aparent ludică, dar care poate fi coroborată cu practici denominative ale aceloraşi, de esenţa magiei homeopatice („se pune numele tatălui şi copilului, ca să fie acesta ferit de moarte”), informaţii a căror importanţă s-a vădit pentru studiul „agresării” numelui ca manifestare de „tabù” lingvistic (cf. Dumistrăcel 1995). Şi, de fapt, în schiţele de analiză lingvistică aplicată la ocupaţiile şi la relaţiile interumane ce conturează „cosmoviziunea” rurală românească surprinsă de Eugeniu Coşeriu în articolele citate, se află note privitoare la problematica studierii sociolingvisticii şi etnolingvisticii, la care am avut prilejul să mă refer într-un studiu consacrat „graiului [moldovenesc al] pâinii” din perspectiva lingvisticii integrale coşeriene (cf. Dumistrăcel 2003).

> Să notăm că astfel de preocupări, de lexicologie şi de stilistică, cu evaluarea, frecventă, a materialului la nivelul românei ca limbă romanică, au reprezentat constante ale meditaţiilor Magistrului; unele din notele, rămase în manuscris, publicate de N. Saramandu în *Limba română – limbă romanică*, pot fi interpretate ca reale nuclee ale unor posibile studii de tipul celebrelor *sibi in sinum spuere* sau *femme que femme – femeia ca femeia*; din materialul lingvistic pe care Coşeriu îl avea în studiu, putem face trimitere la notele despre cuvintele *omuşor*, *barză*, *vecin* (pentru sensurile ultimului cuvânt se face comparaţia cu spaniola) şi expresiile, pornind de la *inimă*: *~ neagră*, *~ simţitoare*, *a-şi lua -a din sine*), *a-şi ţine gura*, (a face) *mici-fărâme* (pentru expresia din urmă, există note după articole ale lui G. Giuglea, D. Ţicăloiu, Andrei Avram; cf. Coşeriu 2005: passim).

3. Pentru a mă apropia de problema proiectatei ediţii Coşeriu, să-mi fie permis să pornesc de la două aprecieri din partea marelui savant, de care m-am bucurat enorm (în pofida vârstei, destul de înaintate, la care le-am primit, dar faţă de un astfel de Profesor te simţeai mereu ca un elev ce-şi aşteaptă nota!).

3.1. Când, la „Colocviile filologice gălăţene”, ediţia din octombrie 2001, ce i-a fost dedicată, am prezentat o primă comunicare având ca obiect modificarea «enunţului aparţinând discursului repetat» din perspectiva „quadripartita ratio”, prin care am stabilit că, în ciuda multitudinii de variante la care se ajunge prin cultura, îndemânarea şi fantezia

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

vorbitorilor, a scriitorilor şi gazetarilor, toate acestea pot fi ordonate şi analizate după regulile lui Quintilian cunoscute sub numele de „quadripartita ratio", la discuţii, subliniind noutatea abordării, Magistrul m-a felicitat: „Domnule Dumistrăcel, ne-ai copleşit!". Discuţiile purtate ulterior s-au referit la faptul că, în teze ale doctoranzilor săi care au abordat tema „discursului repetat", punctul de vedere al retoricii clasice nu a fost luat în consideraţie; mă refer nu numai la Harald Thun, cu teza sa *Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholte Rede mit Beispielen aus dem Französischen, Italienischen, Spanischen und Rumänischen* (Tübingen, 1978), ci, mai ales, la Mioriţa Ulrich, care a studiat de-acum celebra „wiederholte Rede" în romanul *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf*, al lui Alfred Döblin. Cuvintele Magistrului m-au determinat să stărui în analiza modificării enunţului aparţinând discursului repetat după „quadripartita ratio" a lui Quintilian (cu rezultate făcute publice în monografiile Dumistrăcel 2006a şi 2006b), iar, pe de altă parte, să-i îndemn, în continuare, pe cei mai mulţi dintre doctoranzii mei să se folosească de această viziune de abordare, în lucrări privind cele mai diverse aspecte şi contexte ale apariţiei, în vorbire şi în texte aparţinând diferitelor limbaje funcţionale, a frazeologiei: semantică, sinonimie, stereotipie, încadrare din perspectiva antropologiei culturale, sau ca manifestare specifică pe terenul universaliilor lingvistice.

3.2. Cei care l-au cunoscut în ultimii ani ai vieţii ştiu că Magistrul folosea adesea nopţile pentru lungi convorbiri cu cei apropiaţi sau pentru lecturi care îl provocau! După ce, cândva, într-o astfel de noapte, la Jena, a citit prima ediţie, din 1997, a dicţionarului *Expresii româneşti*, Eugeniu Coşeriu m-a gratulat (am martori!) prin cuvintele „frumoasă carte ai scris!", iar ca semn de preţuire, mai târziu, mi-a sugerat, firește, mai multe completări şi corectări, de care am ţinut seama în ediţia a doua a cărţii, din 2001, aducându-i, şi în *Prefaţă*, îndatorate mulţumiri.

Am evocat discuţiile asupra *Expresiilor româneşti* pentru a marca faptul că această carte constituie, într-un fel, punctul de plecare pentru demersul editorial deja anunţat. Iată textul unei prime scrisori, din aprilie 2000, ce avea să declanşeze proiectul la care ne referim acum (respectăm întru totul grafia expeditorului, inclusiv sublinierile):

[Scrisoarea 1]

Tübingen, 12/IV/2000

Iubite Domnule Dumistrăcel,

V-am citit cu foarte mult interes „Expresiile", m-am veselit adesea şi vă felicit pentru interpretările şi soluţiile ingenioase pe care le propuneţi. Între altele, vă felicit şi pentru perspicacitatea de care daţi dovadă cu privire la posibilitatea originii greceşti a lui oxo. Într-adevăr, în greaca modernă, §ξω e o variantă curentă a lui Ðξω, «afară», cum se poate afla din orice dicţionar serios. E ciudat că tov. Graur nu s-a gîndit la o etimologie grecească; şi încă mai ciudat e că i se părea că pasajul din Jean Bart confirmă semnificaţia «gata», deşi Jean Bart, foarte conştiincios, traduce literal expresia tocmai prin «Afară!».

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Şi eu m-am ocupat cu etimologia cîtorva expresii româneşti şi romanice (deşi nu exact în acelaşi sens), drept care vă trimit (în plic separat) următoarele extrase privitoare la acest domeniu:

– „Ein Weib ist ein Weib” [femeia ca femeia]
– „Tenir Dieu par les pieds” [a apuca pe Dumnezeu de un picior]
– „Sibi in sinum spuere” [a-şi scuipa în sîn]
– „No cabe duda – nu încape îndoială”.

Dacă aveţi deja vreunul din ele (nu găsesc fişa Dvs.), puteţi să-l daţi unei biblioteci. Nu vă trimit „Balkanismen oder Romanismen?”, pe care văd că-l citaţi, nici cele două studii cuprinse în Estudios de lingüística románica („¿Arabismos o romanismos?”, „Tomo y me voy”): nu mai am extrase şi volumul se poate găsi la Bibl. Univ. din Iaşi (i l-am dăruit chiar eu, cu ocazia doctoratului h. c.).

Am şi două întrebări. Prima: aveţi cumva atestată în vreun text expresia cît ai scuipa (sau stupi), de care spuneţi că e „moldovenească”? Necunoscând expresia în graiul nostru din Ţara de Sus, eu am afirmat (în „Sibi in sinum spuere”) că expresia grecească veche corespunzătoare lui cît ai zice peşte sau germ. in Nu (πρὶν πτύσαι) s-a păstrat numai în macedoromână (pînă s’astuchĭ). Şi a doua: De unde aveţi informaţia cu privire la grecii vechi care l-ar fi apucat pe Zeus de diferite mădulare? Eu cunoşteam aşa ceva numai din latină: la Petroniu apare expresia coleum Iouis tenere („a-l fi apucat pe Iupiter de coaie”), expresie din care, după mine (cum am susţinut în „Tenir dieu par les pieds”), provine – prin eufemism creştin – expresia românească a-l apuca pe Dumnezeu de un picior.

Cu cele mai bune sentimente,
al Dvs.

Eugen Coseriu

Rezumativ, precizez că, în ediţia citată a *Expresiilor*, comentând apostrofarea „Oxo! oxo! afară cu el!”, atribuită de Jean Bart, în *Europolis*, unor personaje din mediul cosmopolit al portului Sulina, am pus la îndoială explicaţia dată de Al. Graur cuvântului *oxo*; acesta invocase redarea, ca interjecţie, a unei „flori”, *-oxo-*, prin care dactilografele marcau sfârşitul unui text (explicaţie, „etimologică”, preluată în *Dicţionarul limbii române* al Academiei, serie nouă, *Litera O*). Mă întrebam ce şanse de receptare şi de proliferare ar fi putut avea o exclamaţie din jargonul birourilor (sau chiar al redacţiilor) în mediul nu numai cosmopolit, ci şi... pestriţ naţional şi lingvistic, al oraşului Sulina?, trimiţând la argoul „vaporenilor”; pe baza prezenţei, în vorbirea aceloraşi personaje care folosiseră termenul *oxo*, a unor turnúri frazeologice de sorginte grecească, de exemplu „chi-taxi-mutra!” (echivalată prin formula argotică „fi-ţi-ar mutra-n puşcărie!”), am presupus originea grecească a cuvântului respectiv.

Scrisoarea reprodusă anterior se încheie cu un *post-scriptum*, edificator, şi acesta, pentru atenţia cu care a citit Coşeriu textul meu, reprezentând o observaţie de adevărată „punere la punct”, pentru o greşeală flagrantă:

P.S. Vă semnalez şi un mic lapsus: cucoana care, la Topîrceanu, dă (şi apoi nu mai dă) divorţ şi care şi-ar fi „făcut de cap” e Madam Popescu, nu Madam Stamate.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Evident, un caz de „fausse mémoire” („Madam Stamate” apare într-adevăr, în baladă. Dar cu alt rol)[1].

În afara comentariilor despre amănunte mai mult sau mai puţin „picante” şi a unor întrebări de... verificare (la unele vom reveni), în consemnarea titlurilor, cu traducerea atentă a lor, în faptul că mi-a trimis, imediat, cele patru extrase menţionate (excluzând studiul al cărui titlu îl citasem deja), ca şi în indicarea locului unde puteam găsi celelalte articole în care analizase expresii româneşti, am descifrat o sugestie privind eventualitatea publicării, într-un volum, a rezultatelor acestei preocupări a Magistrului, care fusese foarte mulţumit de strădania mea editorială concretizată în apariţia volumului *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică*.

A apreciat, printre altele, faptul că, având colaborarea regretatului Constantin Dominte, de la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti, publicasem o cuprinzătoare şi... originală *Bibliografie coşeriană din perspectivă românească*. Deoarece inventare bibliografice coşeriene, de diferite niveluri, apărute după 1994, ignoră această *Bibliografie*, interesantă şi prin cuprinderea unor secţiuni neîntâlnite aiurea, care se pot bucura însă de interesul exegeţilor şi le pot fi utile acestora, îi facem, în Anexa [4], o scurtă prezentare.

Trebuie să amintesc că, între timp, dat fiind şi faptul că începusem demersurile în vederea acordării, de către Universitatea „Dunărea de Jos”, a titlului de «Doctor Honoris Causa», discuţiile despre dicţionarul meu de expresii româneşti au continuat. I-am scris Magistrului de unde ştiu eu şi cum anume se foloseşte exclamaţia comparativă „cât ai stupi” (analizată în context sinonimic în Dumistrăcel 2001: 316) şi i-am propus ca, spre încredinţare, să-i trimit copia unui articol de-al meu publicat în 1981 în revista „Limba română” (*Locuţiuni şi expresii simple izolate din construcţii bimembre: «cât ai zice peşte»*),. Dar, Eugeniu Coşeriu, deosebit de... competitiv, ca întotdeauna, nu „se lăsase” în seama mea, cu atât mai mult cu cât susţinuse că prototipul grecesc nu avea reflexe decât în aromână (!). Continuând cercetările pe cont propriu, mi-a temperat graba de a-i aduce informaţii suplimentare şi, într-o scrisoare din 30 ianuarie 2001, mi-a comunicat verificarea, cu rezultate pozitive, la care mă supusese, nu fără îndemnul de a continua, căutând atestări. Din scrisoarea respectivă, mi-a atras atenţia o formă de plural, prin care Coşeriu se ralia, măgulitor, preocupărilor mele („... ar fi bine dacă *am găsi-o* atestată...”), ca şi sugestia de a lua în consideraţie o pereche romanică pentru metafora animalieră românească „porc de câine”.

Iată începutul acelei scrisori:

[1] În *Anexele* [1], [2] şi [3] reproducem câteva pagini din scrisorile citate.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

[Scrisoarea 2]

Prof. Dr. Eugenio Coseriu
Sonnenhalde 27
D- 72138 Kirchentellinsfurt

K'furt, 30/I/2001

Iubite Domnule Dumistrăcel

Nu vă îngrijiţi: nu era nicio grabă. Şi, mai curând, bucuraţi-vă: nepoată-mea (Eugenia Bojoga) îmi confirmă că expresia cît ai stuchi e curentă şi la noi în Basarabia (regiunea Lăpuşna). Cînd am întrebat-o dacă o cunoaşte cumva „de acasă", mi-a răspuns că da şi a adăugat s p o n t a n că „e vulgară" şi că înseamnă „foarte repede". Deci am greşit eu cînd am afirmat că locuţiunea de tipul gr. πριν πτύσαι s-a păstrat numai în aromână. Totuşi, ar fi bine dacă am găsi-o atestată la vreun scriitor (la Sadoveanu poate?).

Despre *porca l'oca* am scris şi eu ceva (vezi fotografia alăturată)[2]. Şi, à propos de asta: it. are un singur c; dar romînii, ca şi spaniolii, de altfel – tind să pună în italiană peste tot două consonante acolo unde italiana nu le are (şi, eventual, să le suprime unde italiana le are!).

Cu cele mai alese sentimente,
al Dvs.,
Eugeniu Coseriu

Din post-scriptum-ul la această scrisoare luam cunoştinţă de acceptarea acordării titlului de «DOCTOR HONORIS CAUSA» al Universităţii din Galaţi şi aflam programul bogat de conferinţe al Magistrului, din 2001, de pe teritoriul României... coşeriene:

P.S. Cît priveşte iniţiativa cu doctoratul h.c. la Galaţi (pentru care vă mulţumesc din inimă), vă semnalez că în mai voi fi oricum în România (vorbesc de „România" mea, nu de cea a vremurilor): Piteşti (trei sau patru zile între 2 şi 9), Tîrgovişte (10–16), Bălţi (16–20), Chişinău (21–23). Deci, dacă lucrurile „se coc", ceremonia ar putea avea loc cîndva în mai – ori înainte de Tîrgovişte (sau chiar înainte de Piteşti), ori după Chişinău (doctorat h.c. la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă") – cu foarte puţină cheltuială pentru Universitatea de la Galaţi (de exemplu, din Basarabia aş putea veni direct la Galaţi, pe la Giurgiuleşti). Ce ziceţi?

Am urmat sugestia din ultima frază a scrisorii, ca formula cea mai puţin obositoare pentru sărbătorit, aşadar ceremonia acordării titlului de DHC din partea Universităţii din Galaţi a avut loc pe data de 24 mai 2001.

[2] Am primit o copie xerox după pagina din vol. *Estudios de lingüística románica*, din studiul *Graeca Romanica*, unde a discutat această expresie.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

4. În viziunea lui Eugeniu Coşeriu, îndreptăţeam statutul de eventual editor al traducerii studiilor sale privitoare la frazeologia comparată; îmi amintesc, cu satisfacţie, faptul că, în mai multe rânduri, a apreciat, în public, încadrarea, într-o viziune de ansamblu, prin titlu („Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică"), a studiilor *Geografia lingvistică*, *Obiectul şi problemele dialectologiei* şi *Socio- şi etnolingvistica. Bazele şi sarcinile lor*.

Pentru traducerea celor trei studii am beneficiat de colaborarea colegilor Dana Diaconu, de la Facultatea de Litere a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Tudor Balaban, de la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii de Stat din Chişinău, şi Andrei Crijanovschi, de la Academia de Studii Economice de la Chişinău. Colega Doina Hreapcă, de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" al Academiei Române, a asigurat revizia finală a traducerilor şi a realizat şi grupajele bibliografice prin care am actualizat informaţia documentară pentru studiile publicate.

Mai puţin mulţumit a fost Eugeniu Coşeriu de faptul că, având un „spaţiu tipografic" strict limitat de Editura „Ştiinţa", de la Chişinău, la 10 coli de tipar (şi acestea, însă, depăşite binişor!), nu am putut da curs cererii sale (survenite pe parcurs) de a include, în volumul respectiv, şi studiul *„Limbă istorică" şi „dialect"*, tradus şi publicat deja de N. Saramandu, în 1992.

4.1. Aşadar, după discuţiile de la Galaţi, din aprilie 2000, într-o scrisoare a cărei „ciornă" o păstrez, i-am propus lui Eugeniu Coşeriu editarea unui volum cuprinzând traducerea unui număr de lucrări ale sale referitoare la limba română, alese, pornind de la nucleul «expresii», în conformitate cu un titlu, care, după două alte variante, a devenit *Etimologie, semantică şi frazeologie românească (din perspectiva romanităţii)*, volum care, iniţial, urma să cuprindă, traducerea a 12 studii şi articole, grupate în patru secţiuni: [I] *Etimologie*, [II] *Semantică*, [III] *Etimologia multiplă a unităţilor frazeologice (poligeneză)* şi [IV] *Frazeologie romanică*, cuprinzând studiile şi articolele din sumarul pe care îl dăm mai jos, mai puţin titlurile marcate în acest sumar prin cifrele [3], [7] şi [10].

Reexaminând conţinutul şi structura volumului, mi-am dat seama că, din sumar, lipsea un articol ce se încadra perfect în tematica secţiunii a doua, dat fiind că tratează semantica (şi etimologia) unor cuvinte cum sunt *anţărţ*, *cuminte*, (a se) *duce* şi altele; i-am scris lui Eugeniu Coşeriu că... îmi pun cenuşă în cap şi îi cer acordul pentru includerea în sumar şi a acestui articol, intitulat *Graeca Romanica*. Am primit încuviinţarea în următorii termeni de perfectă... conlucrare:

[Scrisoarea 3]

[23/VI/2001]

Iubite Domnule Dumistrăcel,

Tocmai cînd mă pregăteam să vă răspund la prima scrisoare, ca să vă sugerez să includeţi în volumul proiectat şi Graeca Romanica, îmi soseşte a doua scrisoare (cea cu cenuşa), cu aceeaşi propunere; evident: ne înţelegem prin telepatie. Deci, sînt cu totul de acord. Numai că, dacă includem şi Gr. R., bucăţile cuprinse în volum ar fi 13 şi, deşi nu sîntem superstiţioşi, cred că nu e bine să zgîndărîm zeităţile mitice.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Vorba lui Eduardo de Filippo: «Non è vero, ma ci credo». Ergo, soluţia pe care v-o propun e să mai includem încă două bucăţi care cadrează destul de bine cu conţinutul prevăzut, şi anume: Vulgärlatein und Rumänisch in der deutschen Tradition şi Zu den Etymologien von Miron Costin. Ce ziceţi?

Cu multe mulţumiri pentru măgulitoarea iniţiativă (şi, se înţelege, pentru zilele şi faptele de la Galaţi) şi cu o prietenească îmbrăţişare,

al Dvs., E. Coşeriu

Firește, am fost de acord cu augmentarea sumarului, cu atât mai mult cu cât, astfel, îmi puteam spăla greşeala de a nu fi publicat, în 1994, şi articolul *„Limbă istorică" şi „dialect"*.

Dar, peste timp, nu-mi pot reprima ocazia de a-mi lua revanşa asupra cazului de „fausse mémoire" semnalat de Magistru în privinţa personajelor lui Topîrceanu (confuzia între *Madam Popescu* şi *Madam Stamate*); anume, de dragul adevărului, trebuie să precizez că *vorba* «Non è vero, ma ci credo» nu-i aparţine, de fapt, lui *Eduardo* de Filippo, ci fratelui său, *Peppino* De Filippo, autor al piesei astfel intitulate, având ca temă supunerea la capriciile superstiţiilor, piesă reprezentată în 1942 şi în care Eduardo, actor de succes, juca rolul principal, o împrejurare ce poate explica transferul de celebritate!

4.2. Ca rezultat, sumarul proiectatului volum se prezintă astfel:

ETIMOLOGIE, SEMANTICĂ ŞI FRAZEOLOGIE ROMÂNEASCĂ
(Din perspectiva romanităţii)

I

[1] ¿Arabismos o romanismos? Esp. *anochece en el bosco*, rum. *am înnoptat în pădure* (1961)
[2] Balkanismen oder Romanismen? Methodisches zum sog. „Balkansprachbund" (1982)
[3] Vulgärlatein und Rumänisch in der deutschen Tradition (1977)

II

[4] Lateinisch-romanisch VAS 'Schif' (1975)
[5] De semantica y etimologia rumana (1977, traducere, a studiului publicat în 1968, Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen)
[6] Rum. *prat* ein „ghost word"? Mit einem Zeugnis von Martin Opitz (1977)
[7] GRAECA ROMANICA (1977)
[8] Rum. *a socoti*. Ungarisch, ukrainisch oder lateinisch? (1980)
[9] Altrum. *care* 'weshalb', '(und) daher', 'so daß' (1980)
[10] Zu den Etymologien von Miron Costin (1981)

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

III

[11] „Tomo y me voy”. Ein Problem vergleichender europäischer Syntax (1966)

IV

[12] „Tenir Dieu par les pieds” (1979)
[13] „Ein Weib ist ein Weib”, afr. *femme que femme*, rum. *femeia ca femeia* (1979)
[14] „Sibi in sinum spuere” (1980)
[15] Sp. *no cabe duda*, rum. *nu încape îndoială*. Zur Notwendigkeit einer vergleichenden romanischen Phraseologie (1987).

4.3. Prezentăm date sumare despre textele selectate pentru editare, cu observaţia generală că, în cele mai multe cazuri, articolele şi studiile respective au fost publicate în volume omagiale sau în numere de revistă cu dedicaţie omagială, astfel că nu sunt prea uşor de consultat nici în original. Identificări privind publicaţiile şi anii apariţiei unor articole, respectiv republicarea, uneori în traducere, a acestora, au fost făcute şi după Kabatek, Murguía 1997, Anhang II, *Verzeichnis der Schriften Eugenio Coserius* (p. 271–305).

I

[1] Studiul a fost publicat în volumul intitulat *Homenaje a Alfonso Reyes* [1889 – 1959; filozof, scriitor, jurnalist mexican de largă receptare europeană]. După ce, în prima tinereţe, Eugeniu Coşeriu îşi propusese „să-i înveţe carte pe nemţi”, ca lingvist, şi-a dezvoltat apetitul, învăţându-i carte (spaniolească şi franţuzească) pe romanişti de origine spaniolă, franceză sau de alte origini, dar şi multă carte românească pe românişti! Printre observaţiile de metodă din acest articol: în discuţiile privind originea expresiei din spaniolă, Alf Lombard nu a ţinut seama de prezenţa corespondentei din limba română, iar J. Corominas nu a epuizat nici chiar informaţia istorică pentru limba spaniolă!

[2] Studiu publicat în volumul *Fakten und Theorien. Beiträge zur romanischen und allgemeinen Sprachwissenschaft (Festschrift Helmut Stimm)* [romanist german, 1917–1989]. Traducerea lui N. Saramandu este publicată în vol. *Limba română – limbă romanică* (Coşeriu 2005). Printre observaţiile critice ale lui E. Coşeriu: în ceea ce priveşte raporturile lingvistice româno-albaneze, nu poate fi acceptată metoda lui I.-A. Candrea (*Din epoca de formaţiune a limbii române* – 1905); Coşeriu distinge trei categorii de cuvinte, în situaţii deosebite; simplele paralelisme nu rezolvă problema etimologiei; câteva dintre cuvintele analizate: *mănuşă* ‘mâner’; (a) *ajunge* ‘a fi destul’.

[3] Studiu publicat în volumul *Homenaje a Rodolfo Grossmann* [hispanist de origine germană; 1892–1980]. Tratând o problemă de filiaţie lingvistică, fără discuţii etimologice punctuale, traducerea ar fi fost mai potrivită, din punct de vedere tematic, pentru formula editorială (românească) *Limba română în faţa Occidentului*, traducere, din 1994, pentru *Von Genebrardus bis Hervás: Beiträge zur Geschichte der Kenntnis des Rumänischen in Westeuropa.*

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

II

[4] Articol publicat în numărul omagial Alexandru Rosetti (5/1975) din „Revue roumaine de linguistique”; sensul ‘navă’, al cuvântului *vas*, existent în limba română veche, s-a putut răspândi în limbile romanice prin navigatorii veneţieni; etimologia latină figurează în DLR (serie nouă).

[5] Se intenţionează publicarea traducerii în spaniolă, din vol. *Estudios de lingüística románica*, Madrid, 1977, a articolului *Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen*, apărut iniţial în volumul omagial *Verba et Vocabula. Ernst Gamillscheg zum 80. Geburtstag*, München, 1968.

[6] Articol apărut în „Archiv für das Studium der neuren Sprachen und Literaturen”, 214.

[7] Preluarea, din vol. *Estudios de lingüística románica*, Madrid, 1977, a textului apărut iniţial în *Serta Romanica. Festschrift für Gerhard Rohlfs zum 75. Geburtstag*, Tübingen, 1968; printre cuvintele româneşti discutate: *anţărţ*, *cuminte*, (a se) *duce*.

[8] Articol apărut în vol. *Romanica Europaea et Americana. Festschrift für H. Meier, 8. Jan. 1980*, Bonn. Autorul consideră că nu pot fi luate în consideraţie, pentru etimon, forme regionale maghiare sau ucrainene. Argumente pentru etimologia latinească: *(a) *sucuţi* < *succutere* ‘a scutura, a zgâlţâi; a agita, a cântări’ (cf. *co-agitare*); fonetic: *sucot* a putut deveni *socot*; cf „armonia vocalică”: *cucuţa* > *cocoţa*; *cutropi* > *cotropi* etc. Deci nu „origen dudosa”; poate „origen probablemente latina” (în discuţie cu Ciorănescu).

[9] Articol apărut în numărul omagial Ion Coteanu (5/1980) din „Studii şi cercetări lingvistice”; analiza semnificaţiilor respective ale pronumelui *care* pe texte vechi, dar punctul de plecare este un citat, parodic, din Topîrceanu (poet bine cunoscut, se vede, de Coşeriu!), în care este parodiat stilul cronicăresc: „Care dacă am văzut că lipsesc poveştile, cum a fost începătura şi domnia acestui Ciubăr-Vodă,… socotit-am ca să nu lăsăm acest lucru nesăvârşit la vremea lui”.

[10] Articol apărut în „Kurier der Bochumer Gesellschaft für rumänische Sprache und Literatur”, XII; cuprinde şi o critică (severă) la adresa lipsei de informaţie a unor lingvişti români (Gheţie) în ceea ce priveşte sursele în care se găsesc etimologiile latineşti date de Miron Costin (lipsesc texte poloneze!); „Miron Costin a dus cu mult mai departe etimologia latinească [decât Gr. Ureche, cu care este defavorabil comparat primul], chiar mai mult decât oricare alt savant român înaintea Şcolii Ardelene”.

III

[11] Studiu publicat în „Vox Romanica”, XXV; abordare complexă privind ceea ce se poate numi o „etimologie gramaticală”; poligeneza în cazul unei unităţi frazeologice, dar, pentru un grup de limbi (europene), explicaţia prin latină, din greacă. Cf. recenzia Ioanei Vintilă Rădulescu, în SCL, XIX, 1968, 6, p. 657– 659.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

IV

[12] Studiu publicat în vol. *Mélanges d'études romanes offerts à Leiv Flydal* (nr. special, 18, din „Revue romane"); câteva însemnări privind editarea, în paragraful următor.

[13] Studiu publicat în *Festschrift Kurt Baldinger zum 60. Geburtstag*, Tübingen. O problemă aparte, pentru discuţia etimologică, o reprezintă existenţa, în română, a formulei *muierea, ca muierea*, dat fiind că forma mentală a enunţurilor *femme que femme* (din franceza veche) şi *femeia ca femeia* (din română) este lat. *mulier quae mulier*, considerat „tradus" (de reluat discuţia din Dumistrăcel 2001: 252–254). R. Windisch mi-a atras atenţia că formula „uzuală" din limba germană este, de fapt, „ein Weib ist und bleibt ein Weib!".

[14] Din nou un text omagial pentru Rohlfs (la 85 de ani!); *Romania cantat. G. Rohlfs zum 85. Geburtstag gewidmet* (vol. II: *Interpretationen*), Tübingen. În legătură cu reflexul românesc al lat. „sibi in sinum spuere", cf. scrisorile publicate anterior.

[15] Publicat în vol. *Text-Etymologie. Untersuchungen zu Textkörper und Textinhalt. Festschrift für Heinrich Lausberg zum 75 Geburtstag*, Stuttgart. Subtitlul studiului („asupra necesităţii [studierii] frazeologiei romanice comparate"), enunţ reprezentativ pentru viziunea coşeriană de cercetare a „expresiilor", poate fi proiectat şi asupra necesităţii studierii comparate a etimologiei şi a semanticii cuvintelor româneşti.

4.3. Pentru traducerea textelor coşeriene am angajat o colaborare, largă, şi, în ultimul timp eficientă, cu admiratori ai operei Magistrului (autoarea traducerii unuia din textele apărute în Coşeriu 1994, foşti doctoranzi etc.), iar pentru editarea volumului ne-am asigurat participarea colegelor Doina Hreapcă şi Luminiţa Botoşineanu, din colegiul de redacţie al „Anuarului de lingvistică şi istorie literară"; împreună cu acestea, am experimentat modalitatea editării propriu-zise. În t. XLIX–L/2009–2010 al „Anuarului", am publicat traducerea studiului „Tenir Dieu par les pieds", realizată de colega Anca Gâţă, de la Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi, cu mai multe comentarii, în general de actualizare a informaţiilor bibliografice, de tipul celor care urmează:

– Informaţia dată de Coşeriu cu privire la tratarea expresiei în *Dicţionarul limbii române* al Academiei (DA, t. I/I, literele *A-B*, Bucureşti, 1913, s.v. *apuca*) trebuie completată semnalând reluarea discuţiei în *seria nouă* din DLR, t. VIII, partea a 2-a, Litera *P* (*pe–pînar*), Bucureşti, Editura Academiei, 1974, s.v. *picior*, după cum urmează: „*parcă* (*l-*)*a prins* (sau *apucat*) *pe Dumnezeu de* (*un*) *picior*, se spune despre cineva care are o bucurie (foarte) mare şi neaşteptată".

– În legătură cu varianta expresiei cuprinzând verbul (a) *apuca* (pentru care E. Coşeriu citează mai multe dicţionare), în DLR, pe lângă citatul din Ispirescu, se mai fac trimiteri la Zanne, *Proverbele românilor*, şi la Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Pe de altă parte, varianta cu verbul (a) *prinde* este înregistrată după Ion Pop-Reteganul şi după S.Fl. Marian, la ultimul „cu schimbarea construcţiei" („Să fi prins pe Dumnezeu de-un picior şi nu i-ar fi părut aşa de bine").

– Semnalăm, în plus, faptul că, pe lângă atestarea unor variante din discursul publicistic actual, prezentarea, într-un cadru mai larg, a argumentării lui Eugeniu Coşeriu privind

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

moştenirea din latină a expresiei discutate în diferite limbi romanice, cu referire la studiul tradus acum, se găseşte la Dumistrăcel 2001, în articolul „*A prinde* (*a apuca*) *pe Dumnezeu de un picior* = a avea o surpriză plăcută, a ieşi cu bine dintr-o încurcătură". Printre altele, este semnalată soluţia de compromis la care recurge I.M. Marinescu în traducerea textului din Petronius (comentat de Coşeriu): pentru „Hoc facto putabat *se coleum Iouis tenere*", găsim „crezu că *l-a apucat pe Jupiter de picior*" (Petronius, *Satyricon*, „Cultura Naţională", Bucureşti, 1923, p. 45).

5. Încercând, cu o regretabilă întârziere, să ducem la bun sfârşit o ediţie ce pune în operă o idee care îi era scumpă Magistrului Eugeniu Coşeriu, vrem nu doar să-i restituim Cezarului ce este al Cezarului, pentru ca, tuturor acelora care-i preţuiesc mintea şi opera, şi-i admiră spiritul şi sensibilitatea, să le oferim un nou prilej de îndreptăţită satisfacţie, ci, folosind ceea ce ar putea reprezenta un reper editorial, vrem să facem un apel la o necesară solidaritate a celor care se revendică, într-un fel sau altul, de la Coşeriu.

Anume, credem că, pentru cei care abia acum vor să afle ceva despre acest mare lingvist, în sursele ce cuprind o informaţie minimă despre savant (pe internet de exemplu), este mai puţin important să se afirme, de pildă, că abia traducerea în româneşte şi publicarea, în anul 2000, a *Lecţiilor de lingvistică generală*, a reprezentat un eveniment demn de reţinut pentru cunoaşterea, în România şi în Republica Moldova, a importanţei operei coşeriene (cf. *ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Co*).

Celui care a elaborat şi a postat pe internet textul la care ne referim (cu trimitere la o prefaţă semnată de Mircea Borcilă), îi putem atrage atenţia că, astfel, sunt ignoraţi, nejustificat, paşii importanţi pentru „recuperarea gândirii ştiinţifice" şi care au oferit posibilitatea de a cunoaşte „altitudinea epistemologică şi vastitatea orizontului investigaţional" coşerian, realizaţi anterior, în România şi în Republica Modova. Dacă nu chiar şi prin tipărirea la Cluj, în 1999, a *Introducerii în lingvistică*, atunci sigur prin apariţia, încă din 1994, la Iaşi, a magistralelor *Prelegeri şi conferinţe*, cu teme alese de însuşi Coşeriu pentru a se prezenta, începând din anul 1992, publicului cultivat din întreg spaţiul ştiinţific românesc, ca şi prin apariţia, la Chişinău, tot în 1994, a *Lingvisticii din perspectivă spaţială şi antropolgică*, volum în care s-au publicat opere coşeriene cel puţin egale ca importanţă celor câteva articole amintite în bibliografia meschină de la adresa citată de pe internet.

Faţă cu evidenţa că savantul nu aparţine de mult *numai* românilor, este cel puţin ciudată şi regretabilă îngustimea de spirit de a prezenta imagini ale unui Eugeniu Coşeriu convenabile celor de la Cluj sau de la Chişinău, de la Bucureşti sau de la Iaşi.

BIBLIOGRAFIE

Coşeriu 1994a = Eugen Coşeriu, *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică. Trei studii*, cu o prefaţă de Silviu Berejan şi un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chişinău, „Ştiinţa".

Coşeriu 1994b = Eugen Coşeriu, *Prelegeri şi conferinţe (1992–1993)*, Iaşi [Supliment la „Anuar de lingvistică şi istorie literară", t. XXXIII/1992–1993], 192 p.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Coseriu 1999 = Eugenio Coseriu, *Introducere în lingvistică*, traducere de Elena Ardeleanu şi Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Cluj, Editura Echinox.
Coşeriu 2000 = Eugeniu Coşeriu, *Lecţii de lingvistică generală*, traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Chişinău, Editura ARC.
Coşeriu 2005 = Eugeniu Coşeriu, *Limba română – limbă romanică*, texte manuscrise, editate de Nicolae Saramandu, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Coşeriu 2009–2010 = Eugeniu Coşeriu, *„A-l apuca pe Dumnezeu de (un) picior”* (traducere de Anca Gâţă), în „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, t. XLIX–L, p. 7–16.
Dominte 1991–1992 = Constantin Dominte, *Reflectarea în România a activităţii, concepţiei ştiinţifice şi operei savantului Eugen Coşeriu. Limba română reflectată în opera sa – Breviar bibliografic comentat*, în vol. *Omul şi limbajul său. Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu*, Iaşi, p. 37–50.
Dumistrăcel 1992 = Stelian Dumistrăcel, *Eugen Coşeriu: întrebările şi promisiunile începutului*, în „Revistă de lingvistică şi ştiinţă literară”, nr. 5/1992, p. 53–63.
Dumistrăcel 1995 = Stelian Dumistrăcel, *Schimbarea şi „agresarea” numelui ca manifestări de «tabù» lingvistic*, în vol. *Limbaje şi comunicare* [I], Iaşi, Institutul European, p. 71–81.
Dumistrăcel 2001 = Stelian Dumistrăcel, *Pînă-n pînzele albe. Expresii româneşti*. Biografii – motivaţii, ediţia a doua, revăzută şi augmentată, Iaşi, Institutul European.
Dumistrăcel 2003 = Stelian Dumistrăcel, *«Graiul pâinii» în lumina «lingvisticii integrale» coşeriene*, în „Limba română” (Chişinău), XIII, 2003, nr. 4–5, p. 118–131 (text publicat, sub titlul *Limba ca mărturie. Repere pentru o proiecţie lingvistică a conceptului «la longue durée»*, şi în vol. *Unitatea limbii române, cu privire specială la Basarabia şi Bucovina*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2004, p. 49–77).
Dumistrăcel 2006a = Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcţionale*, Iaşi, Institutul European.
Dumistrăcel 2006b = Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic. Tentaţia instituirii comuniunii fatice prin mass-media*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”.
Kabatek, Murguía 1997 = Johannes Kabatek, Adolfo Murguía, *«Die Sachen sagen, wie sie sind...». Eugenio Coseriu im Gespräch*, Tübingen, Gunter Narr Verlag.
Sala 2007 = Marius Sala, *Eugeniu Coşeriu*, în *Portrete*, Editura Universităţii din Suceava, ediţia a II-a, p. 63–68.

COSERIU RESTITUTUS

ABSTRACT

After reviewing the scientific relations with Eugenio Coseriu that led to the project of an edition comprising the translation of this scholar's articles and studies dedicated to the Romanian language, the author presents the project of this edition which is currently under development (cf. Table of contents, on p. 53–54). The volume is to be entitled *Romanian Etymology, Semantics and Phraseology (from the Romance Perspective)* and will comprise 15 studies and articles by Eugenio Coseriu, written in German, French and Spanish, published between 1961–1987 in various European specialty periodicals and homage volumes dedicated to some personalities of the scientific life from that period.

Key-words: *lexis, etymology, semantics, Romance, Romanian and comparative phraseology*.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

ANEXE

Anexa 1 : „Şi eu m-am ocupat cu etimologia cîtorva expresii româneşti şi romanice...”

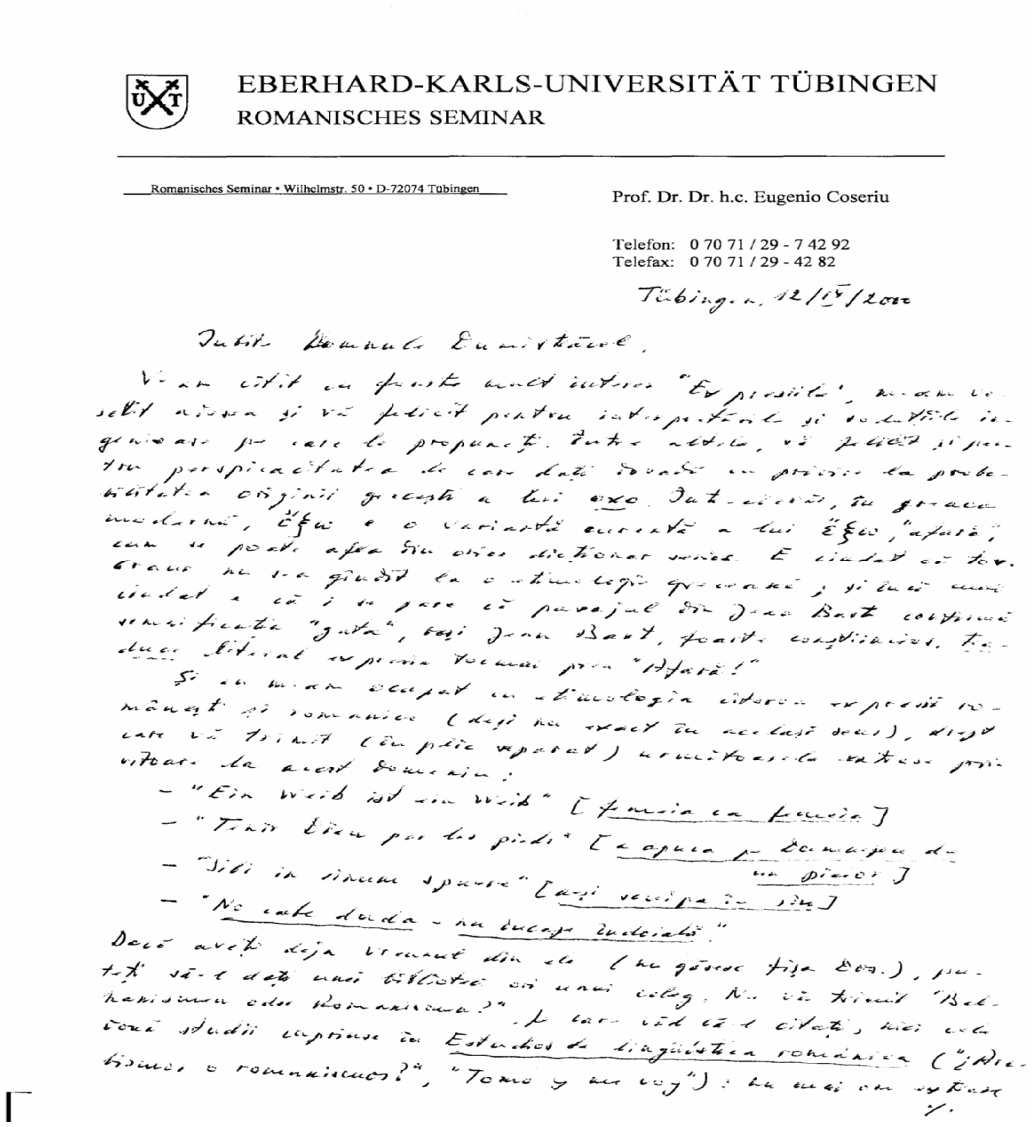

EBERHARD-KARLS-UNIVERSITÄT TÜBINGEN
ROMANISCHES SEMINAR

Romanisches Seminar • Wilhelmstr. 50 • D-72074 Tübingen

Prof. Dr. Dr. h.c. Eugenio Coseriu

Telefon: 0 70 71 / 29 - 7 42 92
Telefax: 0 70 71 / 29 - 42 82

Tübingen, 12/IV/2000

Dutile Domnule Eumirtătrel,

Vi am citit cu plăcere mică lucrare "Expresiile", mi-am re-
scris părerea şi vă felicit pentru interpretările şi soluţiile ge-
niale pe care le propuneţi. Între altele, vă felicit şi pen-
tru perspicacitatea de care daţi dovadă cu privire la proba-
bilitatea originii greceşti a lui ἐκκο. Într-adevăr, în greaca
medievală, ἔξω e o variantă curentă a lui ἔξω, "afară",
cum se poate afla din orice dicţionar serios. E ciudat cît de
greu ne-a venit să ne gîndim la o etimologie greacă; şi încă mai
ciudat a fost că i-a putut fi prevăzut de Jean Bast corespun-
zătorul francez "gaîté", faţă de Jean Bast, fratele cunoscutului fi-
lolog biblicul aspirînd pentru "afară!"

Şi eu m-am ocupat cu etimologia cîtorva expresii ro-
mâneşti şi romanice (deşi nu vreau să vă răpesc timpul
cum vă ştiu (în plină vacanţă) numeroasele lucrări pri-
vitoare la acest domeniu):

- "Ein Weib ist ein Weib" [femeia ca femeia]
- "Trau Dieu par les pieds" [crapul pe coada de
  un diavol]
- "Sibi in sinum spargit" [varsă vesela în sînu]
- "Ne cate dentia - na bucaţa ţuţoiată"

Dacă aveţi deja vreunul din ele (nu găsesc fişa Dom.), pu-
teţi să-i dau unui bibliotecar sau unui colleg. Nu vă ştiu "Bal-
kanismen oder Romanismen?". În care vă dă o citaţi, mici cola
două studii apărute în Estudios de lingüística romanica ("¿Ba-
lkanismo o romanismo?", "Tomo y no voy"): le mai am aşteptînd
încă.

Anexa 2: „Deci am greşit eu cînd am afirmat că locuţiunea de tipul gr. πριν πτύσαι s-a păstrat numai în aromână...”

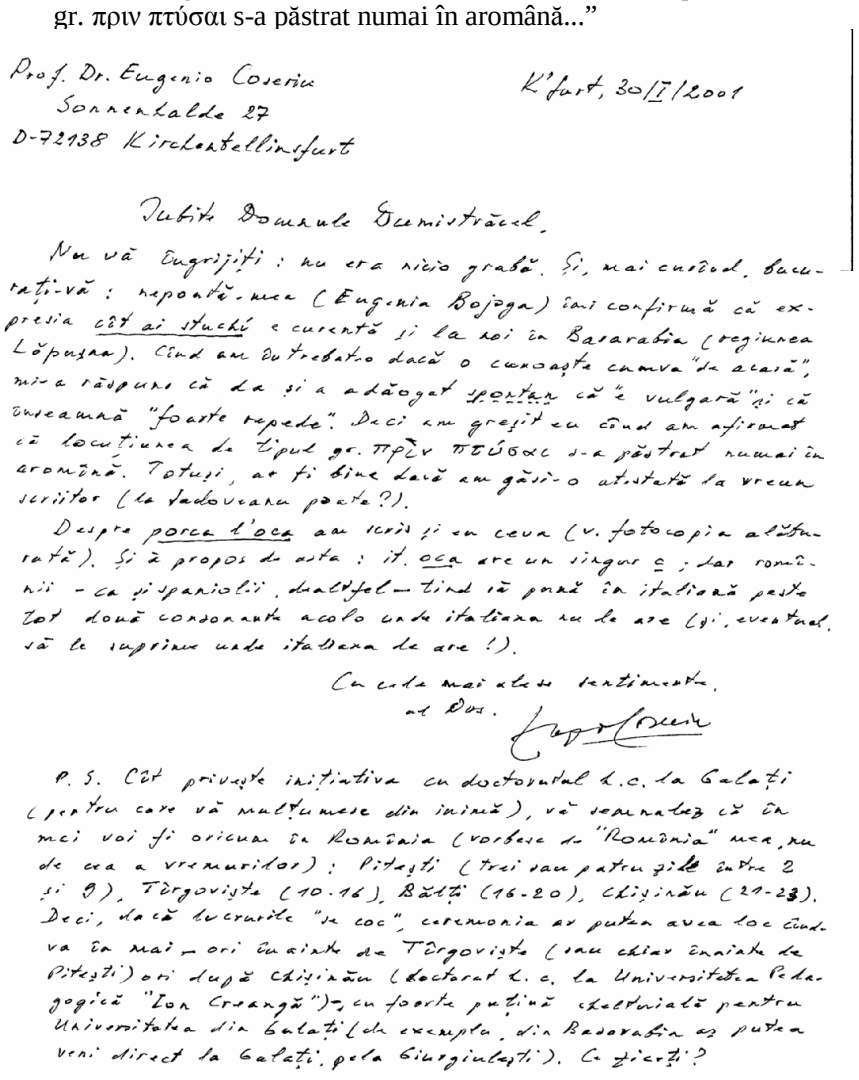

Prof. Dr. Eugenio Coseriu
Sonnenhalde 27
D-72138 Kirchentellinsfurt

K'furt, 30/I/2001

Iubite Domnule Dumistrăcel,

Nu vă îngrijiţi: nu era nicio grabă. Şi, mai curînd, bucuraţi-vă: nepoată-mea (Eugenia Bojoga) îmi confirmă că expresia cît ai stuchi e curentă şi la noi în Basarabia (regiunea Lăpuşna). Cînd am întrebat-o dacă o cunoaşte cumva "de acasă", mi-a răspuns că da şi a adăogat spontan că "e vulgară" şi că înseamnă "foarte repede". Deci am greşit eu cînd am afirmat că locuţiunea de tipul gr. πρὶν πτύσαι s-a păstrat numai în aromînă. Totuşi, ar fi bine dacă am găsi-o atestată la vreun scriitor (la Iadoveanu poate?).

Despre porca l'oca am scris şi eu ceva (v. fotocopia alăturată). Şi à propos de asta: it. oca are un singur c; dar românii – ca şi spaniolii, dealtfel – tind să pună în italiană peste tot două consonante acolo unde italiana nu le are (şi, eventual, să le suprime unde italiana le are!).

Cu cele mai alese sentimente,
al Dvs.
Eugenio Coseriu

P.S. Cît priveşte iniţiativa cu doctoratul h.c. la Galaţi (pentru care vă mulţumesc din inimă), vă semnalez că în mai voi fi oricum în România (vorbesc de "România" mea, nu de cea a vremurilor): Piteşti (trei sau patru zile între 2 şi 9), Tîrgovişte (10-16), Bălţi (16-20), Chişinău (21-23). Deci, dacă lucrurile "se coc", ceremonia ar putea avea loc cîndva în mai – ori înainte de Tîrgovişte (sau chiar înainte de Piteşti) ori după Chişinău (doctorat h.c. la Universitatea Pedagogică "Ion Creangă") –, cu foarte puţină cheltuială pentru Universitatea din Galaţi (de exemplu, din Basarabia aş putea veni direct la Galaţi, pela Giurgiuleşti). Ce ziceţi?

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Anexa 3: „...Evident: ne înțelegem prin telepatie”

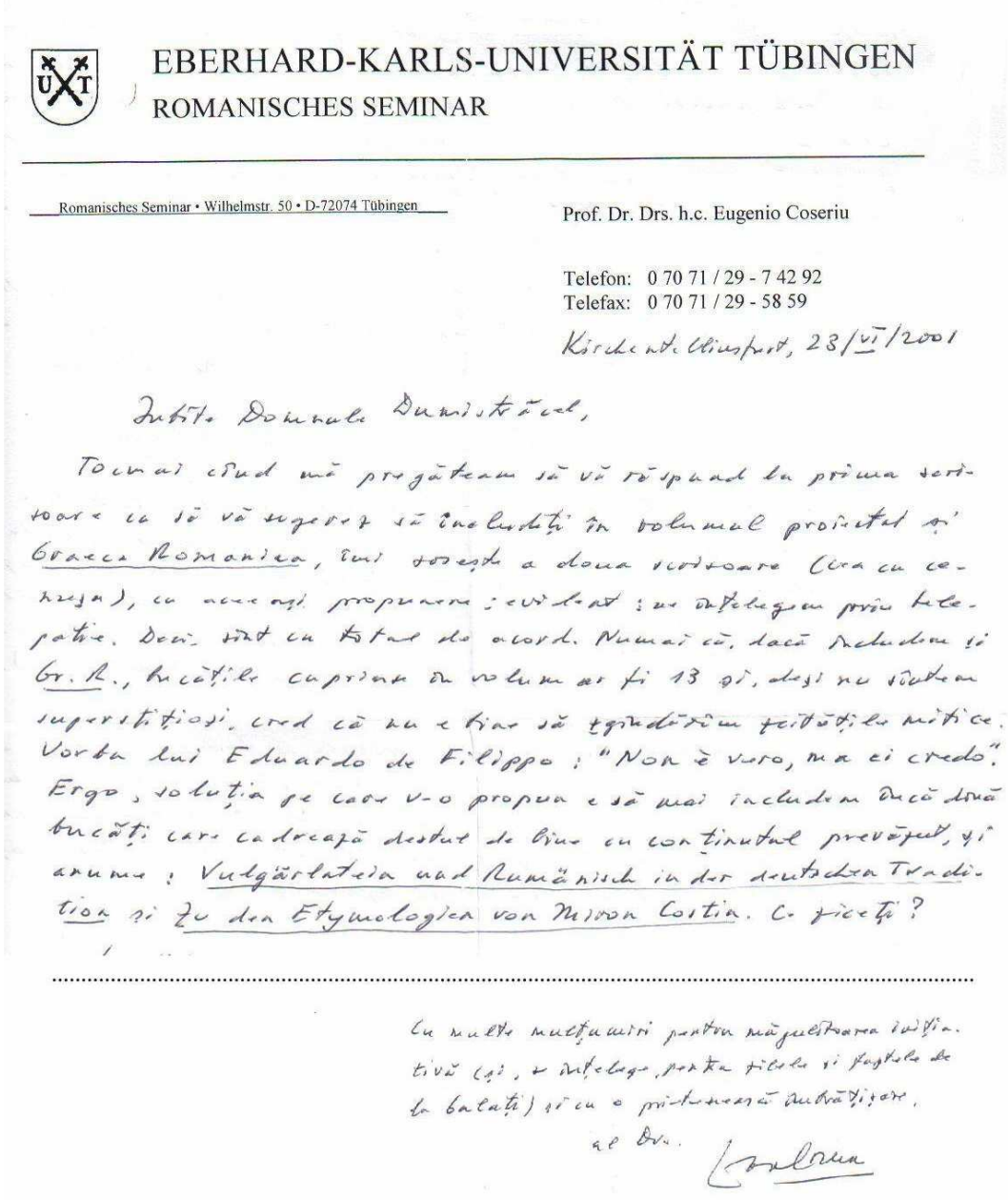

EBERHARD-KARLS-UNIVERSITÄT TÜBINGEN
ROMANISCHES SEMINAR

Romanisches Seminar • Wilhelmstr. 50 • D-72074 Tübingen

Prof. Dr. Drs. h.c. Eugenio Coseriu

Telefon: 0 70 71 / 29 - 7 42 92
Telefax: 0 70 71 / 29 - 58 59

Kirchentellinsfurt, 23/VI/2001

Iubite Domnule Dumistrăcel,

Tocmai cînd mă pregăteam să vă răspund la prima scrisoare ca să vă sugerez să includeți în volumul proiectat și Graeca Romanica, îmi sosește a doua scrisoare (cea cu ceneșa), cu aceeași propunere: evident: ne înțelegem prin telepatie. Deci sînt cu total de acord. Numai că, dacă includem și Gr. R., bucățile cuprinse în volum ar fi 13 și, deși nu sîntem superstițioși, cred că nu e bine să zgîndărim zcitățile mitice. Vorba lui Eduardo de Filippo: "Non è vero, ma ci credo". Ergo, soluția pe care v-o propun e să mai includem încă două bucăți care cadrează destul de bine cu conținutul prevăzut, și anume: Vulgärlatein und Rumänisch in der deutschen Tradition și Zu den Etymologien von Miron Costin. Ce ziceți?

.....

Cu multe mulțumiri pentru măgulitoarea inițiativă (și, se înțelege, pentru zilele și faptele de la Galați) și cu o prietenească îmbrățișare,

al Dvs.

Coseriu

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)

Anexa 4. O bibliografie coşeriană

Punctul de plecare al *Bibliografiei coşeriene din perspectivă românească* l-a constituit o comunicare a lui Constantin Dominte intitulată *Reflectarea în România a activităţii, concepţiei ştiinţifice şi operei savantului Eugen Coşeriu. Limba română reflectată în opera sa – Breviar bibliografic comentat*, prezentată la Colocviul omagial Coşeriu la data de 13 aprilie 1992 (citat în text) şi publicată în vol. *Omul şi limbajul său*… (p. 37–50). La publicarea volumului *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică*, autorul comunicării a fost bucuros să colaboreze cu editorii; pornind de la biobibliografiile coşeriene existente, el şi-a revăzut şi sistematizat informaţia, acceptând completări ale editorilor. În urma acestei colaborări, *Bibliografia* publicată în vol. *Lingvistică din perspectivă spaţială şi antropologică* (p. 157–170) are următoarea structură (prin comparaţie cu lucrări similare, pot fi recunoscute secţiunile originale; prezentăm formulările din volumul citat):

A. *Alte traduceri în limba română* (în număr de 18);

B. *Reflexe româneşti*, cu următoarele secţiuni: 1. Recenzii [la opera coşeriană] (16 titluri); 2. Scrieri exegetice româneşti (apărute în ţară sau în străinătate; 22 de titluri); 3. Bibliografie românească privind biografia, activitatea ştiinţifică şi literară a lui E.C. (31 de titluri); 4. Interviuri în presa românească (11 titluri);

C. *Scrieri şi prelegeri publicate în România şi în Republica Moldova* (27 de titluri de opere ştiinţifice, la care, spre marea satisfacţie a lui Eugeniu Coşeriu, am adăugat scrierile de debut, alte 18 intrări, grupate sub titlurile [a] Proză, versuri, traduceri, şi [b] Eseistică (este vorba de colaborări ale liceanului Coşeriu, începând cu anul 1937, la revista „Crenguţa", până la susţinute apariţii în „Jurnalul literar", al lui G. Călinescu, din 1939; printre titlurile din acest periodic: *Rondelul corăbiei care vine dinspre nord*; *Revelatio* [în limba latină]; *G. Bacovia*; *Dadaism poporan.* Menţionăm faptul că pentru perioada reprezentând debutul literar, am apelat la arhiva proiectului *Dicţionarul literaturii române din secolul al XX-lea (1900–1950). Partea I. Autori*, pusă la dispoziţie de colegii literaţi de la Institutul „Philippide".

Apendice: traduceri în limba rusă (4 titluri), paragraf introdus ca punct de interes pentru cititorii rusofoni din Republica Moldova.

BDD-A1213 © 2011 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:33 UTC)